

rv 40

Dienst Stedelijke Ontwikkeling
nr. DSO/2003.34
RIS 102530_030225

Den Haag, 4 februari 2003
Aan de gemeenteraad

Aanwijzing gemeentelijk beschermd stadsgezicht Scheveningen-Dorp.

Inleiding

Op 16 mei 2001 was in de toenmalige commissie VBBS de Cultuurhistorische Verkenning Scheveningen-Kuststrook aan de orde. Deze CHV bevat de resultaten van een inventarisatie van de cultuurhistorische waarden in het betreffende gebied. Op basis van de CHV werd tevens een aantal pakketten van maatregelen in beeld gebracht, die ingezet kunnen worden om de waarden in het meest waardevolle deel in dit gebied - "het Dorp" - veilig te stellen. In haar advies sprak de toenmalige commissie VBBS op 16 mei 2001 haar voorkeur uit voor een pakket, dat onder andere voorzag in de aanwijzing van Scheveningen-Dorp tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht. Voor de overwegingen die hieraan ten grondslag hebben gelegen verwijzen wij kortheidshalve naar de betreffende commissiebrief (DSO20003300 bijlage 1). Van het te beschermen gemeentelijke stadsgezicht is een toelichting vervaardigd, waarin naast een omschrijving tevens de bijzondere waarden en motivatie voor plaatsing is opgenomen. De toelichtende omschrijving, alsmede kaartmateriaal met de exacte begrenzingen van het gebied, is in bijlage 2 opgenomen.

Rechtsgevolgen van aanwijzing.

De aanwijzing is er op gericht om de waardevolle karakteristieken binnen een gebied in stand te houden en te versterken. Het in de Monumentenverordening Den Haag voorgeschreven instrument daarvoor is het "beschermend bestemmingsplan". De in de toelichting op de aanwijzing gedefinieerde waarden kunnen door middel van een dergelijk bestemmingsplan beschermd worden. Aanwijzing van een stadsgezicht leidt niet tot individuele bescherming van de bebouwing. Het instrument "beschermend bestemmingsplan" laat dynamiek en transformatie met respect voor de waardevolle karakteristieken toe. Het bestemmingsplan richt zich op het aangewezen beschermde stadsgezicht zelf, ontwikkelingen buiten een dergelijk gezicht spelen hierbij geen rol.

Na afronding van de aanwijzingsprocedure zal conform de in 1999 vastgestelde beleidsnotitie "Bouwen en behouden in beschermde stadsgezichten" voor het betreffende gebied een ordekaart worden vervaardigd aan de hand waarvan op termijn de bestemmingsplannen zo nodig in conserverende zin zullen worden aangepast en het welstandstoezicht zal worden aangescherpt. De kern van het beleid uit genoemde notitie is de nadere ordening naar cultuurhistorisch gehalte in drie ordes. Hierdoor is het mogelijk het beleid te concentreren op die straten en gebieden die in hoge mate de cultuurhistorische waarden van het betreffende gezicht vertegenwoordigen. Het voordeel van de aanwijzing van een stadsgezicht en het daaraan gekoppelde rechtsgevolg c.q. beleid is, dat een en ander er toe zal leiden dat bij het beheer en de transformatie van het gebied de waardevolle karakteristieken als uitgangspunt worden genomen, zodat de stedenbouwkundige en architectonische cohesie kan worden gerespecteerd. Het nadeel van aanwijzing is uiteraard het "spiegelbeeld" van het genoemde voordeel. Het scala van ingrepen in waardevolle stedenbouwkundige en architectonische ensembles wordt door de aanwijzing beperkt, aangezien immers de genoemde cohesie centraal staat. Het blijft echter altijd mogelijk om in een brede afweging van belangen via gangbare procedures van het vastgestelde bestemmingsplan af te wijken. Doel van de aanwijzing is niet het bevriezen van de huidige situatie maar zorg dragen voor behoud van de stedenbouwkundige en architectonische samenhang. Vernieuwingen blijven altijd mogelijk en zijn zelfs noodzakelijk voor de leefbaarheid en kwaliteit. Door bij sloop/stedenbouwkundige vernieuwing de huidige stedenbouwkundige en architectonische "cohesie" binnen Scheveningen-Dorp als uitgangspunt te nemen blijft het eigen karakter en identiteit behouden.

Wij achten het aanwijzen van genoemd gebied tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht vanuit cultuurhistorisch opzicht van groot belang. Deze visie is ook onderdeel van het Masterplan Scheveningen Kuststrook (september 2001) waarin samen met de plaatselijke bewoners en ondernemers het ontwikkelings- en toetsingskader op hoofdlijnen tot 2010 is aangegeven. Hierin wordt bevestigd dat Scheveningen-Dorp veel stedenbouwkundige en architectonische kwaliteiten bezit met een eigen beeldbepalend dorpskarakter dat behouden dient te blijven.

Gezien het vorenstaande stellen wij u voor het volgende besluit te nemen:

De raad van de gemeente Den Haag,

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders,

Besluit:

Scheveningen-Dorp op grond van artikel 14 van de Monumentenverordening Den Haag aan te wijzen tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van

6-3-2003

De secretaris,

De voorzitter,

De bij dit voorstel behorende kaart en bijlagen liggen voor de raadsleden in de leeskamer B03.17 ter inzage.
De kaart ligt voor een ieder in map 46 in het Gemeentelijk ContactCentrum aan het Spui 70 ter inzage.

Burgemeester en wethouders van Den Haag.

De secretaris,
D.M.F. Jongen

De burgemeester,
W.J. Deetman.

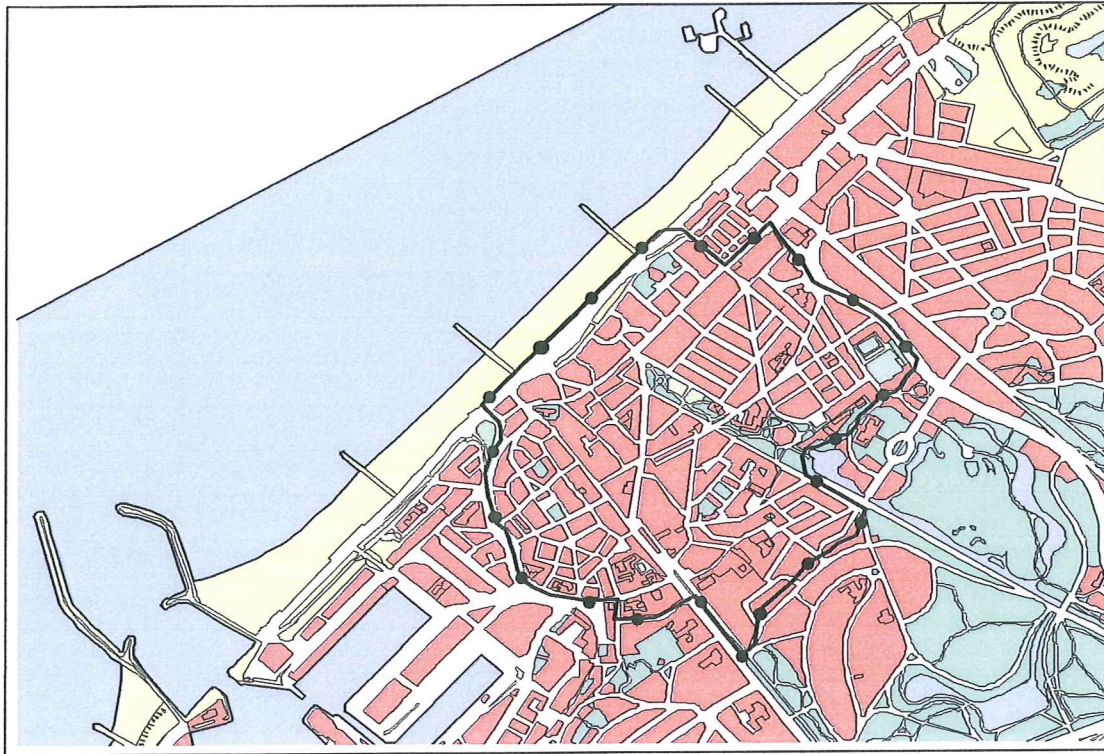
Vastgesteld bij raadsbesluit 40, dd 06-03-2003

Toelichtende omschrijving gemeentelijk beschermd stadsgezicht Scheveningen-Dorp

Inleiding

Scheveningen-Dorp wordt omsloten door de Duinstraat, Jacob Pronkstraat, Zeeruststraat, Strandweg, Scheveningse Slag, Gevers Deynootweg, Circusplein, Nieuwe Parklaan, Kapelweg, Rijslag, Haringkade, Duinweg, Kanaalweg, Scheveningseweg, Helmstraat en de Doornstraat.

Scheveningen-Dorp is in vier deelgebieden gesplitst, vanwege de verschillende karakters van de buurten in hun architectonische en/of stedenbouwkundige verschijningsvormen, die te maken hebben met de verschillen in de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis.

De volgende gebieden zijn onderscheiden:

1. Keizerstraat en omgeving
2. Badhuisstraat en omgeving
3. De kuststrook
4. Het Renbaankwartier en omgeving

Van de deelgebieden wordt allereerst een ontwikkelingsgeschiedenis gegeven. Vervolgens komen de karakteristieken van de bebouwing vanuit stedenbouwkundig en architectonisch oogpunt aan de orde. Daarna volgt een nadere typering van de cultuurhistorische waarde. Tenslotte wordt de cultuurhistorische waardering, welke de grondslag voor de bescherming vormt, voor geheel Scheveningen-Dorp samengevat.

Keizerstraat en omgeving

Dit gebied, dat de kern van Scheveningen-Dorp uitmaakt, wordt omsloten door de Wassenaarsestraat, Ankerstraat, Jurriaan Kokstraat, Prins Willemstraat, Helmstraat, Doornstraat, Duinstraat en Jacob Pronkstraat.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Het deelgebied omvat de oude kern van Scheveningen. Eerste bewoning van de jonge duinen waarop deze kern ligt zal vermoedelijk niet eerder dan tegen het jaar 1300 hebben plaatsgevonden. Rond 1280 komt de naam Scheveningen voor het eerst voor, maar het duurt tot het midden van de veertiende eeuw voordat sprake is van een vissersdorp ter plaatse. Gedurende de eerstvolgende eeuwen beperkt de groei van het dorp zich tot de Keizerstraat en directe omgeving.

Rond 1665 vindt op initiatief van Constantijn Huygens een belangrijke infrastructurele verbetering plaats, namelijk de aanleg van de Zeestraat tussen Den Haag en Scheveningen (de huidige Scheveningseweg), de eerste verharde interlokale weg in de Republiek. Het doel is, naast het leveren van gemak aan de Scheveningse vissers, toch vooral recreatief, hetgeen samenhangt met de groei van Den Haag als regeringscentrum. De kaart van Delfland uit 1712 van de hand van Cruquius toont de lintbebouwing langs de Keizerstraat en westelijk daarvan enige bebouwing langs de huidige Jacob Pronkstraat tot de Weststraat. In 1777 vindt ten zuiden van Scheveningen langs de Scheveningseweg een bijzonder particulier initiatief (van A. Perrenot) plaats, namelijk de aanleg van de begraafplaats Ter Navoring. Met dit initiatief wilde men het begraven buiten de bebouwde kom om hygiënisch redenen bevorderen.

Met de bouw in 1818 door Jacob Pronk van een eenvoudig houten badhuis plaatsen ter hoogte van het huidige Kurhaus begint de groei van het dan circa 2000 inwoners tellende vissersdorp tot uiteindelijk gerenommeerde badplaats. Rond 1850 is het

inwonertal van Scheveningen vergeleken met 1815 ruim verdubbeld: zo'n 5.000 inwoners, ondanks dat in onder meer 1832 en 1849 door de slechte leefomstandigheden cholera-epidemieën veel slachtoffers maken in het dorp. Overigens moet deze groei nog vooral in het licht van het belang van Scheveningen als vissersplaats worden gezien. Tot 1850 is de economie praktisch geheel op de visserij en aanverwante nevenbedrijven gericht, zoals kuiperijen, drogerijen en rokerijen. Deze laatste twee categorieën zijn vanwege de overlast niet in de bebouwde kom gevestigd maar vooral langs de weg naar de vuurboei: het Kolenwagenslag en de Vuurbaakstraat. De optredende schaalvergroting in de vissersschepen leidt tot de aanleg van een eigen zeehaven, die in 1904 gereed komt (uitgebreid in 1923-1931).

De groei van de bebouwing tot 1850 vindt aanvankelijk vooral plaats ten westen van de Keizerstraat. Uitbreiding en verdichting geschiedt in de vorm van sloppen en smalle straten. Na 1850 wordt ook het gebied tussen Keizerstraat en Badhuisweg, waar tot dan alleen langs Kerkstraat en Waaigat (samen de huidige Werfstraat vormend) bebouwing voorkomt, ontwikkeld. Zo komt rond 1875 op planmatige grondslag de bebouwing van Zeilstraat en Ankerstraat tot stand. In 1886 legt de aanleg van de stoomtramlijn van Hollands Spoor naar Scheveningen de westgrens van het oude dorp vast.

De woonomstandigheden in vooral het gebied rond de Weststraat en Torenstraat (de huidige Jacob Pronkstraat) zijn rond 1900 verre van goed te noemen. Een gemeentelijke commissie wordt ingesteld, die de situatie inventariseert en met aanbevelingen komt fors te saneren. Deze saneringsnoodzaak wordt door de gemeente onderkend.

Twee volle decennia (1915-1935) heeft deze eerste Haagse stadsvernieuwing in beslag genomen waarbij het gebied ten westen van de Keizerstraat ingrijpend is gewijzigd. Na onteigening en sloop is pas in 1933 de omgeving van de Jacob Pronkstraat geheel bouwrijp, en in 1937 komt als laatste het zuidelijk deel gereed. Het deel rond Roerstraat, Maststraat en Schipperstraat, dat uit omstreeks 1905 dateert, blijft hierbij gespaard. Om de relatie tussen het vernieuwde woongebied rondom het Dr. de Visserplein en de Keizerstraat te verbeteren wordt via de Jan Kistenstraat een doorbraak door de lintbebouwing van de Keizerstraat gemaakt.

De situatie in het ten oosten van de Keizerstraat gelegen gebied (Zeilstraat, Ankerstraat, Werfstraat) was blijkbaar minder nijpend. De verdere toename van het verkeer naar de badplaats leidde er wel toe dat H.P. Berlage in het uitbreidingsplan van 1908 een doorbraak voorzag tussen de Prins Willemstraat en de Gevers Deynootweg. Deze straat, de Jurriaan Kokstraat, werd uiteindelijk in de periode 1921-1927 uitgelegd.

In het kader van de stadsvernieuwing zijn in de jaren tachtig van de twintigste eeuw rond de Werfstraat woningblokken gebouwd in een nieuwe verkavelingsopzet. De architectuur is sober en de blokken zijn zodanig gepositioneerd dat er gesproken kan worden van een bewust nagestreefde beslotenheid met verspringende pleinvormige ruimten. De schaal van de bebouwing en de gekozen besloten stedenbouwkundige opzet sluiten redelijk goed aan bij de omgeving.

Bebouwingskarakteristiek

Zoals uit de ontwikkelingsgeschiedenis blijkt, is het gebied Keizerstraat en omgeving een tamelijk divers samengesteld gebied waarvan de belangrijkste waardevolle elementen zijn:

- Keizerstraat
De Keizerstraat kenmerkt zich door een aaneengesloten lintbebouwing. De doordringbaarheid van het bebouwingslint in oost-westrichting is gering, hetgeen voor de typologie van dit dorpslint kenmerkend is. Met name geldt dit voor de oostelijke zijde: op de smalle Marcelisstraat na vormen slechts een paar steegjes de verbinding naar de omgeving van de Werfstraat en Zeilstraat. De bebouwing divergeert in hoogte tussen een laag met kap en drie lagen en kap. De begane grond van de panden heeft veelal een functie als winkel. Een klein deel van de bebouwing dateert van voor 1850. Omdat in de tweede helft van de negentiende eeuw met de verdere ontwikkeling van de Keizerstraat als winkelstraat panden werden verbouwd en vernieuwd in onder meer neo-renaïssancestijl of Art Nouveau, is niet uitgesloten dat delen van oudere casco's ook hierin bewaard zijn gebleven. Een aantal panden bezit nog gave, architectuurhistorisch waardevolle winkelpuien.
- Zeilstraat/Ankerstraat
De bebouwing van Zeilstraat, Ankerstraat en een deel van de Korendijkstraat, gebouwd in de periode rond 1875, kenmerkt zich door lage visserswoningen, waartussen zich vele gangetjes bevinden die leiden naar achtergelegen woninkjes. Hoofdzakelijk gaat het langs Zeilstraat en Ankerstraat om eenlaags bebouwing met kap. Zeer incidenteel komen twee lagen met kap of plat dak voor. De achtergelegen woninkjes hebben een bijzonder kenmerkende opbouw waarbij aan de voorgevel een lagere uitbouw is opgenomen. Het straatbeeld van Ankerstraat en Zeilstraat wordt extra ondersteund door het voorkomen van historische straatlantaarns.
- Dr. De Visserplein en Adriaan Coenenstraat en omgeving
In de periode 1920-1937 is dit gebied grootschalig gesaneerd waarbij de straatjes, steegjes en sloppen vrijwel geheel zijn vervangen door een regelmatig stratenpatroon waarlangs arbeiderswoningen zijn gebouwd. De eenheid in architectuur zorgt in deze buurt voor een samenhangend beeld. Renovaties met minder passende kozijnvervangingen hebben dit beeld gedeeltelijk aangetast. De westelijke en noordelijke randzone heeft drielaagse portiekwoningen en is opvallend hoog gelegen waardoor het middengebied erachter als het ware in een kom ligt. Dit middengebied is vooral tweelaags met kap, maar ook eenlaagse bebouwing met kap komt voor. De Maststraat, Sloepstraat, Roerstraat en het zuidelijk deel van de Schipperstraat viel niet onder de sanering. De bebouwing bestaat hier voor het grootste deel uit drielaags panden met beneden- en bovenwoningen, die uit de vroege 20ste eeuw dateren.
- Jurriaan Kokstraat
In het in 1908 opgestelde 'Plan tot uitbreiding van 's-Gravenhage' nam Berlage een aantal verkeersdoorbraken op met het doel een einde te maken aan de steeds vaker voorkomende verkeersproblemen. De Jurriaan Kokstraat vormt één van deze doorbraken en werd in 1921-1927 aangelegd. De straat is in de stijl van de Nieuwe Haagse School bebouwd met drielaagse portiekbouw in kenmerkende lange stroken, die op de hoeken een extra accent hebben gekregen.

Typering:

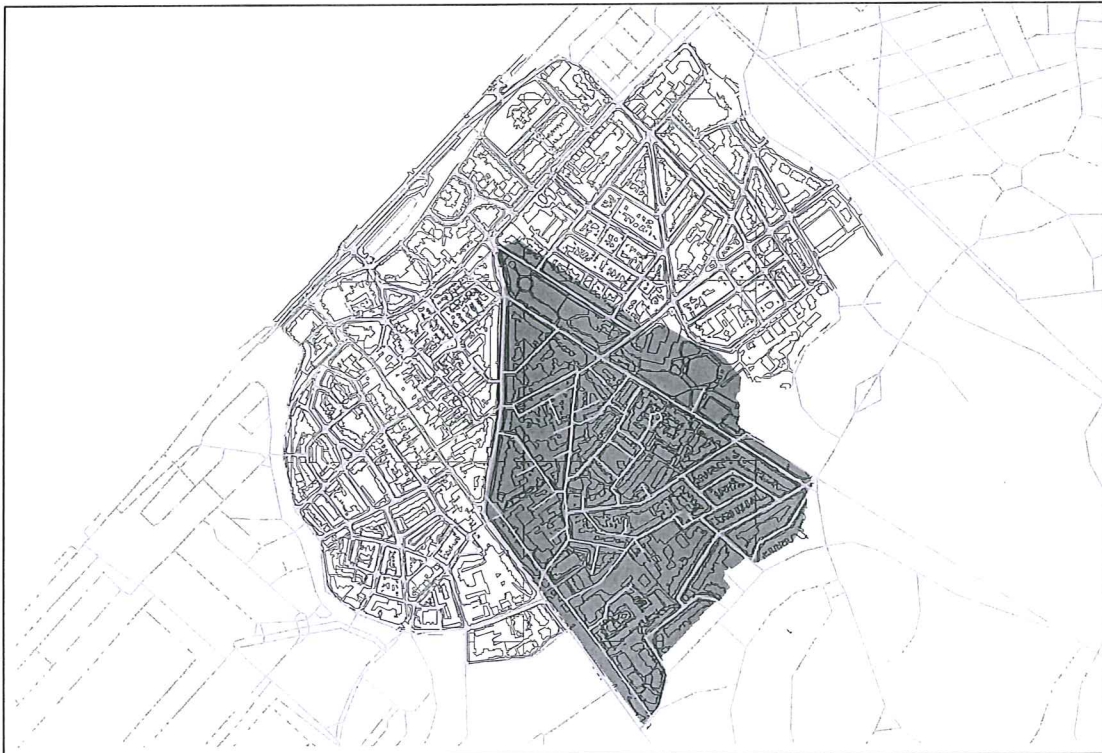
typerend zijn:

- het dorps karakter met overwegend lage bebouwing en veelal kronkelig stratenpatroon;

- de Keizerstraat als de oude kern van Scheveningen waarlangs het dorp door de eeuwen heen gestaag groeide;
- het unieke complex visserswoningen in de Zeilstraat en Ankerstraat ;
- het kenmerkend stedenbouwkundig concept uit de jaren twintig van de twintigste eeuw van de Jurriaan Kokstraat;
- het Dr. De Visserplein en omgeving, het hart van het saneringsgebied uit het Interbellum met sobere maar goed verzorgde sociale woningbouw voor de vissersbevolking.

Badhuisstraat en omgeving

Het gebied Badhuisstraat en omgeving wordt omsloten door de Prins Willemstraat, de Jurriaan Kokstraat, de achtererfgrens van de panden aan de Havenkade, de Haringkade, de Duinweg, de Kanaalweg en de Scheveningseweg.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Dit gebied en de directe omgeving was tot ver in de negentiende eeuw nog grotendeels onbebouwd en vormde onderdeel van het geaccidenteerde duinengebied langs de kust. Hier en daar waren in het duin stukjes terrein gecultiveerd voor landbouw en bleek- en nettenboetstersvelden.

Een pril begin van de ontwikkeling van Scheveningen tot badplaats vond in 1818 plaats toen het eerste badhuis, op de plek van het huidige Kurhaus, tot stand kwam. De verbinding naar dit badhuis en zijn opvolgers liep aanvankelijk via de Keizerstraat en de Wassenaarseweg naar de huidige Gevers Deynootweg. Ten behoeve van een betere verbinding vanaf de Scheveningseweg naar dit stedelijk badhuis (ter plaatse van het huidige Kurhaus) werd rond 1860 de Badhuisstraat aangelegd, die ter hoogte van de Badhuisgade aansloot op de Gevers Deynootweg. Langzamerhand ontstond er bebouwing langs en rondom deze straat, maar pas vanaf 1875 tot circa 1910 werden de Badhuisstraat en omgeving bebouwd.

De aanleg van het Kanaal, die rond 1860 gereed kwam, vormde een belangrijk impuls voor de ontwikkeling van dit gebied. Dit kanaal werd vooral gegraven om een betere verbinding met het achterland tot stand te brengen ten behoeve van het transport van vis. Nadat de bomschuiten op het strand waren getrokken werd de vis over het Seinpostduin naar het begin van het Kanaal gebracht. Een voorzichtig begin van onder meer bedrijfsmatige bebouwing langs de Havengade is nog zichtbaar op het Panorama Mesdag. In het decennium daarna werd deze gade geheel bebouwd.

Met het graven van het Kanaal begon ook de verstedelijking van een groot deel van de duinterreinen tussen Den Haag en Scheveningen. Ten oosten van de Kanaalweg startte op initiatief van de Rotterdammer Thomas van Stolk vanaf 1872 de aanleg van het Van Stolkpark. Het terrein ten westen van de Kanaalweg was toen nog steeds onbebouwd en grotendeels in kleine percelen verdeeld ten behoeve van wat landbouw.

Rond 1895 vindt ook hier de eerste stratenaanleg plaats tussen het Kanaal en de Kanaalweg. Kavels worden bouwrijp gemaakt en de volgende straten aangelegd: Haringgade, Pansierstraat, Cornelis Jolstraat, Duinweg, Symonszstraat, Willem Kuiperstraat, Willem Beukelszstraat, Jacob Vermijstraat en de Vijzelstraat. De Cornelis Jolstraat, de Pansierstraat en Duinweg bezitten een breed profiel en waren bedoeld voor de bouw van herenhuizen van behoorlijk formaat. Deze straten met een enigszins gebogen vorm komen alle uit op de kruising met de Haringgade/Nieuwe Duinweg waar een stedenbouwkundig fraai ensemble is ontstaan. Dit "minibuurtje" is sterk georiënteerd op de Nieuwe Duinweg, die in 1890 werd aangelegd als een nieuwe verbinding door de duinen van het villapark naar de badplaats en het tramspoor. De overige straten zijn eenvoudiger van opzet en voornamelijk bedoeld voor middenstandswoningen.

In 1904 tenslotte wordt grotendeels conform het uitbreidingsplan van Lindo het nog onbebouwde terrein tussen deze nieuwe uitleg en de Scheveningseweg verkaveld en wordt de gebogen Rusthoekstraat aangelegd. Ook deze kavels waren bedoeld voor de bouw van ruime herenhuizen.

De straten aan de zeezijde van de Cornelis Jolstraat waren bedoeld voor de mindere inkomensgroepen. Dit is duidelijk in het stadsbeeld waar te nemen. Rechte straten met aaneengesloten bebouwing, grotendeels bestaande uit boven- en benedenwoningen bepalen het beeld. De aaneengesloten gevelwanden zijn twee of drie bouwlagen hoog. Een dergelijke hoogte hoort wel al duidelijk bij een uitleg met stedelijke allure. Hier ligt de grens met de bebouwingskarakteristiek van het oude vissersdorp, waar hofjesbouw en een typologie van één bouwlaag en kap meer algemeen is.

In 1953 verscheen een gemeentelijke "Saneringsnota". De uitvoering van deze nota, dat grote delen van Den Haag omvatte waaronder Badhuisstraat-Oost, werd enorm vertraagd doordat goede inventarisaties en een stedenbouwkundig plan ontbraken. Pas

nadat deze gebreken waren verholpen kon het plan daadwerkelijk worden uitgevoerd. De nieuwbouw in het saneringsgebied Badhuisstraat-Oost werd uiteindelijk in de zeventiger jaren opgeleverd. Sanering bleek hierbij synoniem te zijn aan kaalslag zonder veel oog voor de gegroeide stedenbouwkundige situatie te hebben. De achterliggende gedachte was gevoed vanuit een negatieve waardering voor de historische stad. Lucht, licht en groen moesten namelijk de kenmerken van de nieuwe woonwijken zijn. Het is deze enigszins anti-stedelijke houding die in veel saneringsgebieden leidde tot, in een losse verkaveling gesitueerde, vrijstaande flats. Niet anders is dit gegaan in het gebied Badhuisstraat-Oost. Met de demping van de binnenhaven van het Kanaal in 1971 ten behoeve van een klein groengebied verloor Scheveningen een karakteristiek stadsgezicht.

Bebouwingskarakteristiek

De bebouwing kwam tot stand in samenhang met een aantal grote infrastructurele ingrepen. Het gaat hierbij met name om de aanleg van het Kanaal (1828-1860), de aanleg van de Badhuisstraat (1860), de doorbraak van de Jurriaan Kokstraat (1921-1927) en de sanering van het gebied Badhuisstraat-Oost. Hierdoor is een zeer divers samengesteld gebied ontstaan waarvan de belangrijkste waardevolle elementen zijn:

- De Badhuisstraat zelf die het gehele scala laat zien aan architectuurstijlen vanaf het laatste kwart van de negentiende eeuw tot zeer recent, meestal in een wat rijkere variant dan de architectuur van de panden in de achterliggende gebieden. De bebouwing bestaat overwegend uit twee lagen met een kap in neo-renaïssancestijl en de variatie in kwaliteit van de winkelpuien is groot.
- Het nog bewaard gebleven deel van het stratenpatroon van voor 1900 tussen de Badhuisstraat en de Jurriaan Kokstraat alsmede het vooroorlogse deel tussen de Vijzelstraat en Kerklaan met in hoofdzaak tweelaagse bebouwing met kap. De architectuurstijlen zijn variërend: grotendeels eenvoudige neo-renaïssance, maar ook overgangsarchitectuur en, vooral bij de eenlaagse bebouwing, traditionele architectuur.
- De op de voormalige binnenhaven georiënteerde bebouwing van rond 1900 aan de Havenkade en de kop van de Badhuisstraat.
- De rijk gedetailleerde herenhuizen in neo-renaïssance, overgangsarchitectuur en Art Nouveau van de brede gebogen straten uitkomend op de Nieuwe Duinweg. De allure van dit fin-de-siècle buurtje wordt nog eens onderstreept door de rijk geornamenteerde brug die in 1890 over het Kanaal werd aangelegd en zo de verbinding met de Nieuwe Duinweg tot stand bracht.

Typering:

typerend zijn:

- het bebouwingsbeeld, tezamen met het kronkelige straatverloop van het hele gebied rondom de Badhuisstraat dat een goed beeld geeft van het intieme wonen in het dorp;
- de historische betekenis van de Badhuisstraat zelf als een, de Keizerstraat ontlastende, verbinding vanuit Den Haag naar de badplaats;

- de doorgaans hoge architectonische kwaliteit van de bebouwing langs de Havenkade en aan de kop van de Badhuiskade (helaas is de binnenhaven gedempt waardoor de straatwanden van Havenkade en Badhuiskade/Badhuisstraat er wat verloren bij staan);
- de in het bebouwingsbeeld duidelijk zichtbare overgang van het oude vissersdorp (lagere en eenvoudige bebouwing) naar de stedelijke uitbreidingen (rijkere herenhuizen) van Den Haag richting zee;
- de hoge architectonische kwaliteit van de bebouwing aan de Rusthoekstraat, Cornelis Jolstraat en Duinweg/Haringkade.

De kuststrook

Het tot het beschermd stadsgezicht behorende deel van de kuststrook wordt begrensd door de Scheveningse Slag, Gevers Deynootweg, Wassenaarsestraat, Keizerstraat, Zeeruststraat en in het noordwesten de strandmuur.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Bebouwing in het duingebied van de kuststrook had voor 1870 nog nauwelijks plaatsgevonden. Een opvallende uitzondering vormt het hier in 1826-1827 in opdracht van koning Willem I voor zijn vrouw koningin Wilhelmina op een duin opgetrokken paviljoen Von Wied. Tussen 1870 en 1920 wordt de zeestreek met de opkomst van de badplaats Scheveningen geleidelijk volgebouwd. Al rond 1900 is de zone ten zuidwesten van het paviljoen Von Wied langs Zeekant, Seinpostduin en Gevers

Deynootweg volgebouwd met onder meer villa's, pensions en familiehotels. Belangrijke badhotels die hier verrezen waren "Zeerust" en "Rauch" (op de beide koppen van de Keizerstraat) en "Savoy" (Zeekant, bij de Schuitenweg). Dominant was ook het theater "Seinpost" op het Seinpostduin. De noordzijde van de Wassenaarsestraat ontwikkelde zich in deze periode daarentegen meer als een gemengd gebied met woningen, bedrijffjes en winkeltjes. In de jaren dertig van de twintigste eeuw werd een deel van het duingebied direct ten zuidoosten van het paviljoen Von Wied verkaveld ten behoeve van de bouw van middenstandswoningen (Jongeneelstraat, Pellenaerstraat, Harteveltstraat).

In de Mobilisatieperiode 1939-1940 richtte de Nederlandse krijgsmacht enkele verdedigingswerken op in de kuststrook (strandmuur). Deze werden later door de bezetter opgenomen in de Atlantikwall. Ingrijpende wijzigingen hebben deze bouwactiviteiten in dit gebied echter niet tot gevolg gehad. Een enkel object (een Nederlandse mitrailleurkazemat) in de strandmuur is bewaard gebleven.

Bebouwingskarakteristiek

Dit gebied kenmerkt zich in stedenbouwkundig opzicht, naast het weidse uitzicht over zee en strand, en de vanwege het duin aanwezige hoogteverschillen, vooral door een mengsel van open en halfopen verkaveling. Gesloten bebouwing komt vooral voor langs de Wassenaarsestraat. Ook de bouwhoogten verschillen in aanzienlijke mate. Op het Seinpostduin, aan de Zeeweg en Zeekant en langs de Gevers Deynootweg bevinden zich nog veel familiehotels, villa's en pensions van rond 1900. Ze zijn vormgegeven in de voor die tijd kenmerkende architectuur in neo-rennaissance, art nouveau en eclectische stijl, vaak met voor de badplaats kenmerkende houten warandes, en open loggia's. Vanaf 1975 zijn geleidelijk diverse stijlvolle badhotels gesloopt waaronder het hotel "Rauch" en de panden ten westen van hotel Zeerust. Deze grandeur van vroeger is vervangen door moderne, doorgaans sobere appartementencomplexen. Ook verrees nieuwbouw naar ontwerp van architect Cees Dam op de plaats van het in 1976 gesloopte theater "Seinpost". Ondanks deze naoorlogse "verstoringen" is hier het historisch waardevolle beeld van de badplaats redelijk bewaard gebleven.

Tussen Zeekant en Wassenaarsestraat hebben eenvoudige visserswoningen plaats moeten maken voor een nieuwe zeewering en nieuwbouw. De kop van de Keizerstraat heeft hierbij een fors accent gekregen dat nogal contrasteert met de nabijgelegen Oude Kerk.

Het woningcomplex uit de jaren twintig van de vorige eeuw tussen Harteveltstraat, Pellenaerstraat en Jongeneelstraat bestaat uit herenhuizen van twee lagen met plat dak in een aan de Haagse School verwante stijl. In de Jongeneelstraat en de Harteveltstraat is het ritme dat ontstaat door het oplopen van de bebouwing tegen het duin opvallend. Ook de IJsbrentszstraat, met zijn as gericht op het paviljoen Von Wied is bijzonder.

De Scheveningse boulevard is ingericht met onder meer historische lantarenpalen. De heldere inrichting en aankleding accentueren het belang van de boulevard als structurerend element.

Typering:

typerend zijn:

- de bewaard gebleven stedenbouwkundige opzet van de oude badplaats tussen de Keizerstraat en Jongeneelstraat alsmede de hier nog aanwezige bebouwing van rond 1900 waardoor in tegenstelling tot de rest van de kuststrook in dit gebied nog goed de sfeer van de oude badplaats is te proeven;
- de heldere opzet en het verzorgde architectuurbeeld uit de jaren twintig van de vorige eeuw rondom het op het duin gesitueerde Paviljoen von Wied met de hierin opgenomen zichtas van het paviljoen naar de Gevers Deynootweg.

Het Renbaankwartier en omgeving

Het gebied van het Renbaankwartier en omgeving wordt begrensd door de Gevers Deynootweg, Circusplein, Nieuwe Parklaan, Kapelweg, Rijslag en de achtererfgrens van de panden aan de Havenkade.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Aan de oostkant van het einde van het Kanaal projecteerde de directeur van de dienst Gemeentewerken I.A. Lindo in zijn Eerste Uitbreidingsplan van 1895 een woonwijk, die naar een in 1846 aangelegde renbaan de naam "Renbaankwartier" kreeg. Het kwartier, voornamelijk gerealiseerd tussen 1895 en 1910, kent een rechthoekig stratenpatroon met een diagonale hoofdontsluiting, de Renbaanstraat, die (bijna exact)

van zuid naar noord loopt tussen Neptunusstraat en Dirk Hoogenraadstraat. Dit diagonale patroon is kenmerkend voor de stedenbouwkundige inzichten van Lindo, die hierin waarschijnlijk beïnvloed werd door voorbeelden in Amerika (Savannah, Washington D.C.) en Spanje (Barcelona). Ook het door Lindo in hoofdopzet ontworpen Regentesse- en Valkenboskwartier en zijn ingrepen in het plan voor de Transvaalwijk kennen de diagonaal. De straten omvatten geheel gesloten bouwblokken.

Bebouwingskarakteristiek

De wijk wordt gekenmerkt door een vrij homogeen architectuurbeeld met panden die één tot drie bouwlagen met kap bezitten. De neo-renaissance en de overgangsstijl overheersen in het architectonisch beeld. Er is weinig variatie in baksteenkleuren, maar wel in dakvormen en goothoogten. De oplopende bouwhoogte van de IJmuidenstraat (vooral eenlaags), via de Maaswijkstraat (vooral tweelaags), naar de Renbaanstraat (drielaags) is daarbij opvallend. Vooral de eenlaags bebouwing draagt bij tot het dorpsachtige beeld in delen van het Renbaankwartier. De diagonaal verlopende Renbaanstraat heeft ter plaatse van de kruising met de Rotterdamsestraat en de Dirk Hoogenraadstraat een extra accent gekregen in bijzondere architectuur in neo-renaissancestijl, die versterkt wordt door een symmetrische opzet van de hoekpanden. In de wijk komen in de bouwblokken plaatselijk hofjesachtige verkavelingen voor. Sommige daarvan verdienen letterlijk het predikaat "hofje", doordat zij een besloten karakter hebben en met een poort kunnen worden afgesloten. Andere hoven kunnen het beste met de benaming "straathof" omschreven worden. Zij zijn soms doodlopend en soms aan twee zijden geopend en kunnen grillig verlopen. Voorbeelden daarvan zijn onder andere te vinden in de Messstraat en IJmuidenstraat.

In de Rotterdamsestraat en de Dirk van Hoogenraadstraat komt in grote ensembles de zogenaamde badplaatsarchitectuur voor. De voorgevels zijn voorzien van open, houten veranda's en loggia's met daarboven een tot balkon uitgewerkt dak. Deze woonblokken bezitten de meest uitbundige architectuur in het gehele kwartier.

Van belang voor het straatbeeld in het Renbaankwartier zijn ook de veelvuldig voorkomende Haagse lantarenpalen.

Typering:

typerend zijn:

- het homogene karakter van de architectuur in samenhang met de stedenbouwkundige opzet met de voor I.A. Lindo kenmerkende diagonale hoofdontsluitingsweg;
- de voor een badplaats kenmerkende bebouwing van grote delen van de Dirk Hoogenraadstraat en de Rotterdamsestraat
- de in de wijk opgenomen hoven en straathoven die zo bepalend zijn voor de dorpsachtige sfeer van Scheveningen.

Waardering

Scheveningen-Dorp bestaat in feite uit vier deelgebieden, ieder met hun eigen karakteristiek en cultuurhistorische ontwikkeling. Opvallend is dat in de stedenbouwkundige structuur en ook in het bebouwingsbeeld de historische continuïteit nog in belangrijke mate aanwezig is. Slechts op een beperkt aantal locaties is door de

groei van vissersdorp naar internationale badplaats vanaf de jaren zeventig van de twintigste eeuw deze continuïteit uit het oog verloren. Sommige planologische of architectonische ingrepen hebben hierdoor ogenschijnlijk een willekeurig overkomend karakter.

Samenvattend wordt de cultuurhistorische waarde bepaald door:

- de Keizerstraat en directe omgeving, als oudste straat van Scheveningen met zijn kenmerkende lintbebouwing en achtergelegen hofjesachtige bebouwingsstructuur;
- het Dr. De Vissersplein en directe omgeving met zijn sociaal-historische betekenis van arbeiderswijk voor de vissersbevolking uit het Interbellum;
- de kuststrook tussen Keizerstraat en Scheveningse Slag waar in tegenstelling tot de rest van de kuststrook nog een groot aantal kenmerken van de badplaats zoals die er uitzag rond het jaar 1900 bewaard is gebleven. Alleen hier is nog goed de sfeer van de oude badplaats te proeven;
- het Renbaankwartier, als kenmerkende uitbreiding van het dorp rond het jaar 1900;
- de Badhuiskade/Havenkade, als vroegere binnenhaven;
- de Badhuisstraat en directe omgeving vanwege de vele belangwekkende cultuurhistorische structuren die een goed inzicht geven in de ontwikkeling van het dorp en de badplaats;
- de Cornelis Jolstraat en directe omgeving, vanwege de kwaliteit van zijn bebouwing en de markering als overgang tussen Scheveningen-Dorp en het Van Stolkpark.

